

Barn, ungdom og koronakrisen – en landsdekkende undersøkelse av vold og psykisk helse

Covid overvåkning – levering 1. juni 2021

Dato: 01.06.2021

Kreditering: Ikke relevant

Publisering nkvt.no: JA

På covid-19-møtet hos NKVTS 20.05.2021 presenterte prosjektleder Gertrud Sofie Hafstad og nestleder Else-Marie Augusti resultater fra de to første datainnsamlingene i prosjektet, samt foreløpige data fra tredje datainnsamling gjennomført i mai/juni 2021. Datainnsamlingen er finansiert av Bufdir.

Bakgrunn og målsetting

Tidligere forskning har vist at barn og ungdom kan være de som lider mest under strenge smitteverntiltak og alvorlige kriser, og at barns sårbarhet kan prege deres utvikling også i tiden etter krisen. Derfor er det viktig å ha kunnskapsbaserte planer for ivaretagelse av barn og ungdom når kriser rammer. Da pandemien inntraff i 2020, var kunnskapsgrunnlaget knyttet til psykososiale konsekvenser av en slik krise svært begrenset, særlig i Norge. Som respons på bekymringer knyttet til pandemien, gjennomførte NKVTS en ettårs-oppfølging av UEVO-studien¹. UEVO er en nasjonalt representativ studie av 9 240 ungdommer gjennomført sen vinteren 2019. I likhet med første gjennomføring av UEVO-studien, hadde denne undersøkelsen som hovedmålsetting å kartlegge vold, overgrep og helse blant et representativt utvalg ungdomsskoleelever.

Denne undersøkelsen gjenspeiler situasjonen for norsk ungdom umiddelbart etter første gjenåpning våren 2020. Det har siden kommet en ny smittebølge med en delvis nedstenging, og vi vet foreløpig ikke hvordan gjentatte bølger og vedvarende usikkerhet om fremtiden vil påvirke ungdom. Ny datainnsamling er i gang nå, i omkring 40 skoler over hele landet. Hovedmålene er gjentatt for tredje gang, og studien vil gi oss en unik innsikt i endring i psykiske og somatiske helseplager fra før til under pandemien – på kortere og lengre sikt. Den nye datainnsamlingen vil også gi oss data om voldsutsatthet som kan sammenlignes direkte med forekomsten før pandemien, og dermed gi et inntrykk av om siste årsprevalens er forhøyet i løpet av ett år med pandemi, sammenlignet med året før pandemien.

Metode

Studien er gjennomført som en nasjonal undersøkelse av et representativt utvalg av norsk ungdom i alderen 13 til 16 år. Deltakere ble rekruttert på skolen, og undersøkelsen ble gjennomført i skoletiden. Data ble samlet inn i perioden 1. juni til 24. juni 2020. 3 575 ungdommer deltok i undersøkelsen (50,1 % jenter), og utvalget utgjorde 75 % av ungdommene som var på skolen undersøkelsesdagen. Totalt 1 800 av deltakerne hadde også deltatt i UEVO-studien i 2019, og for disse kunne vi sammenligne data direkte fra før til under pandemien. Undersøkelsen var digital, og elevene besvarte spørsmålene på telefon, PC eller nettbrett. Det digitale spørreskjemaet i undersøkelsen var fleksibelt, og ga mulighet for tilpassede oppfølgingsspørsmål. Vi benyttet direkte og atferdsbeskrivende spørsmål, som er den anbefalte standarden i forskning om vold og seksuelle overgrep. I tillegg brukte vi validerte sjekklister for å måle helse og livskvalitet.

Hovedfunn

Omkring 1 av 6 (15 %) ungdommer som deltok i undersøkelsen fortalte om minst en form for vold eller overgrep i løpet av de åtte ukene skolen var stengt. 20 % av disse sa de opplevde dette for første gang under skolenedstengingen, mens 80 % hadde vært utsatt tidligere. Nettovergrep debuterte for mange under nedstengingen. Jenter var mer utsatt enn gutter.

Ungdom i lavinntektsfamilier og der foreldrene hadde psykososiale vansker (psykiske helseplager, rus, eller kriminelt rulleblad), var mer utsatt for alle former for vold og overgrep under skolenedstengingen, sammenliknet med ungdom uten slike belastninger i familien.

Psykiske helseplager var ikke forhøyet på gruppenivå sammenlignet med året før, når vi tok høyde for at utvalget hadde blitt ett år eldre i løpet av perioden. Det er kjent at psykiske helseplager vil øke i løpet av ungdomstiden, også uten eksterne belastninger. Det var imidlertid én gruppe som opplevde en økning i symptomer på angst og depresjon fra før til under pandemien: ungdom med skilte foreldre. Disse utgjorde omkring en tredel av utvalget. Grupper med kjente sårbarhetsfaktorer (dårlig familieøkonomi, tidligere utsatt for vold, og splittede familier) hadde mer uttalte psykiske helseproblemer enn andre både før og under

pandemien. Kjennetegn ved situasjonen (frykt, isolasjon og ensomhet) kan ha bidratt til å øke psykiske helseplager hos de som hadde det vanskelig fra før.

Kun en av tre ungdommer sa de fikk informasjon om hvordan de kunne komme i kontakt med skolehelsetjenesten under nedstengingen. Mange opplevde reduksjon eller opphør av kontakt med behandlere eller kontaktperson i barnevernstjenesten. Det var likevel færre som sa de mistet kontakt med barnevernstjenesten sammenliknet med fast samtalepartner i primær- eller spesialisthelsetjenesten.

Prosjektgruppen

Gertrud Sofie Hafstad (psykolog ph.d., forsker II) er prosjektleder for forskningsprogrammet. Prosjektgruppen forøvrig består av Else-Marie Augusti (ph.d. i psykologi, forsker II, nestleder), Sjur S. Sætren (cand.psychol), Mia Cathrine Myhre (barnelege ph.d., forsker II), Linn-Eirin Aronsen Haugen (BSC i kriminologi, koordinator), samt avgangsstudenter ved profesjonsstudiet i psykologi Carina Schjem Grimsgaard, Anine Forsberg og Raymond Balbontin Stangenes. Forskningsgruppen samarbeider også med nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer.

Publikasjoner

1. Hafstad, G.S. & Augusti, E.M. (2021). A lost generation? Covid-19 and adolescent mental health. Invited commentary, *The Lancet Psychiatry*, June 2021.
2. Hafstad, G.S., Sætren, S.S., Wentzel-Larsen, T., & Augusti, E.M. (2021). Adolescents' symptoms of anxiety and depression before and during the Covid-19 outbreak—A prospective population-based study of teenagers in Norway. *The Lancet Regional Health-Europe*, 5, 100093.
3. Hafstad, G.S., & Augusti, E.M. (2020). *Barn, ungdom og koronakrisen. En landsomfattende undersøkelse av vold, overgrep og psykisk helse blant ungdom i Norge våren 2020*. Delrapport 1 av 3. NKVTS rapport 2/2020.
4. Augusti, E.M., Sætren, S.S., & Hafstad, G.S. (akseptert for publisering). Violence and Abuse Experiences and Associated Risk Factors During the COVID-19 Outbreak in a Population-Based Sample of Norwegian Adolescents. *Child Abuse & Neglect*.
5. Hafstad, Augusti & Aronsen Haugen (publiseres august 2021). Covid-19 og ungdoms opplevelse av å bo på barneverninstitusjon (CoBa). Delrapport 2 av 3.

Presentasjoner

1. Fremlegg av hovedfunn fra Delrapport 1 (CopeYouth-rapporten), Bufdirs nasjonale lanseringskonferanse 06.01.2021
2. Vold mot barn i Norge: Forekomst og betydning for psykisk helse. TF-CBT-konferansen, NKVTS 24.04.2021
3. Presentasjon på Redd Barnas filmlansering og seminar om overgrep mot barn med funksjonsnedsettelse 22.04.2021
4. Hvordan har koronapandemien påvirket barn og unges psykiske helse og livskvalitet? Digital konferanse innen Program for folkehelsearbeid i kommunene. Helsedirektoratet, 19.05.2021.
5. Barnets beste - forebygging av vold og overgrep mot barn og unge. Landsdekkende konferanse i regi av RVTS Midt og Statsforvalterne i Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark 26.05.2021
6. Kommende: Lansering Delrapport 2 (CoBa-rapporten) august 2021.

Kort om kunnskapsstatus i Norge og internasjonalt

Vold og overgrep

Forskning på vold og overgrep mot barn under kriser er begrenset. Den forskningen som finnes fra før covid-19-pandemien har vist at ulike nasjonale kriser, som krig, epidemier og naturkatastrofer har ført til økt

forekomst av vold og overgrep mot barn ^{2,3}. Forskning knyttet til covid-19-pandemien blir nå publisert, og de viser blandede resultat. Registerstudier fra barnevernet og sykehus, primært i USA, viser en nedgang i meldinger til barnevernet i flere delstater i USA ⁴⁻⁶. Det samme er tilfelle for akutte sykehusinnleggelser som følge av vold i USA ⁷. En britisk studie viste en forhøyet forekomst av spedbarn med hodeskader etter vold sammenliknet med tall fra innleggelser før covid-19 ⁸. Studien til Sidpra og kolleger har etter at den ble publisert blitt kritisert for metodiske svakheter, der organisatoriske forhold ved sykehuset kan forklare økning i registrerte tilfeller av innlagte spedbarn med hodeskade. I tillegg har forskning på barnevernet under covid-19 vist at tjenesten i store deler av verden, både høy- og lavinntektsland, tidlig i pandemien fikk redusert tilbud ⁹. I noen høyinntektsland (Tyskland, Canada og Australia), med godt utbygd barnevern og velferdsstruktur, opprettholdt barnevernet sin aktivitet, selv om meldinger til barnevernet gikk dramatisk ned ⁹. I Norge, som ikke var en del av nevnte oversiktsartikkel, ble det rapportert om redusert tilbud i det såkalte velferdsbarnevernet, men et forsterket tilbud i det som ofte omtales som krisebarnevernet ¹⁰. Også her i Norge gikk antallet meldinger dramatisk ned etter nedstengingen, men aktiviteten knyttet til klienter der barnevernet hadde særlig bekymring for eskalering av konflikt og bruk av vold i hjemmet ble intensivert ¹⁰.

I tillegg til registerstudier er det publisert artikler basert på spørreskjemabaserte tverrsnittstudier om vold og overgrep mot barn under covid-19. Disse studiene har ikke kunnet fastslå endring over tid, men har vist at foreldre med psykiske vansker, foreldre som hadde mistet jobben på grunn av pandemien, familier med økonomiske problemer, eller foreldre som tidligere hadde utsatt barna for psykisk vold, i større grad rapporterte å ha utsatt barna sine for psykisk og fysisk vold under pandemien ^{11,12}. Foreldre som rapporterte høyere grad av stress under pandemien benyttet i større grad avstraffelse som metode i oppdragelsen, enn foreldre med lavere skårer på pandemi-relatert stress ¹³. Sammenhengen mellom stress og straffende foreldreatferd ble forsterket dersom foreldres alkoholkonsum hadde økt under pandemien. Den norske CopeYouth-studien ¹⁴ kunne ikke fastslå endring i vold og overgrep, men identifiserte flere grupper av barn som mer utsatt for vold og overgrep enn andre. Barn i familier med psykososiale vansker (rus og/eller psykisk uhelse) og/eller dårlig familieøkonomi var mer utsatt for vold og overgrep under første bølge av pandemien. Tidligere utsatthet var den sterkeste prediktoren for voldsutsatthet under koronapandemien ¹⁴.

Psykisk helse

Fokuset på befolkningens psykiske helse både som en direkte og indirekte effekt av pandemien og smitteverntiltak har vært massiv. Allikevel mangler vi robuste data på forekomst av psykisk uhelse i barne- og ungdomsbefolkningen. Det finnes et fåtalls studier som kan si noe om endring i barn og unges psykiske helse fra før til under pandemien, deriblant CopeYouth-studien ¹⁵. I denne studien fremkommer det ikke betydelig endring over tid på populasjonsnivå, men barn i sårbare livssituasjoner forteller om høyere grad av psykiske helseplager både før og under pandemien. I tillegg viser barn som ikke bor sammen med begge foreldrene sine, en økning i symptomer på angst og depresjon under pandemien sammenliknet med før pandemien. Som nevnt innledningsvis, er disse dataene basert på ungdommers selvrappport etter første pandemibølge våren 2020. Status for norske ungdommer i dag, ett år inn i pandemien, er fortsatt uvisst.

Forskning basert på britisk og islandsk registerdata om barn og unges psykiske helse under pandemien, viser økning i forekomst av psykiske helseplager ¹⁶⁻¹⁸. Thorisdottir et al. (2021) viser at økningen er del av en trend der ungdommers psykiske helseplager har økt i årene før pandemien. Foreldrerapporterte emosjonelle plager og atferdsvansker hos barn har også økt i forbindelse med innføring av strenge smitteverntiltak i England, og avtatt når smitteverntiltak har blitt redusert (Co-SPACE). I en britisk studie av 290 barn i alderen 11-14 år fant forskerne at grad av optimisme, tilknytning til venner og positive aktiviteter under nedstenging var faktorer som bidro til færre rapporterte psykisk helseplager ¹⁹.

I sum er det mange faktorer som påvirker utviklingen av psykiske helseplager under en pandemi, slik det også er utenom krisetider. Sosiale og miljømessige faktorer spiller en stor rolle i hvordan stressorer som covid-19 blir forstått og håndtert, og dette kan utgjøre en forskjell i hvorfor noen utvikler psykiske helseplager som respons på pandemien og andre ikke ²⁰.

Kortfattet oppsummering

- Ungdom i sårbare livssituasjoner er mer utsatt for vold også under pandemien.

- Psykiske helseplager vedvarte under pandemien for ungdom i sårbare livssituasjoner, men økte kun for ungdom i skilsmissemiljøer. Liten økning på gruppenivå. Dette må følges opp over tid.
- Skolehelsetjenesten var lite tilgjengelig for norsk ungdom under første pandemibølge. En av tre hadde ikke fått informasjon om hvordan de kunne nå skolehelsetjenesten i denne perioden.
- Internasjonale studier som har fulgt ungdomsbefolkningen over tid, viser økning i psykiske helseplager fra før til under pandemien. De finner også en økning rundt nedstenginger, og en reduksjon ved gjenåpninger av samfunnet.
- Folkehelseperspektivet på vold og psykisk helse må ses i sammenheng med helsetjenesteperspektivet. Mens befolkningen ser ut til å ha en marginal økning i psykiske helseplager, tyder upubliserte tall på en mulig økning i henvisninger til psykisk helsevern for barn og unge.
- Undersøkelsene som finnes så langt (inkludert vår egen) har en underrepresentasjon av ungdom i ulike sårbare livssituasjoner. Dette reduserer treffsikkerheten for å kunne si noe om disse gruppene.
- Det er et stort behov for å følge ungdomsbefolkningen over lengre tid for å kartlegge eventuelle langtidskonsekvenser av pandemien og smitteverntiltak.

Referanser

1. Hafstad GS, Sætren SS, Myhre MC, et al. Cohort profile: Norwegian youth study on child maltreatment (the UEVO study). *BMJ open* 2020;10(8):e038655.
2. Curtis T, Miller BC, Berry EH. Changes in reports and incidence of child abuse following natural disasters. *Child abuse & neglect* 2000;24(9):1151-62.
3. Seddighi H, Salmani I, Javadi MH, et al. Child abuse in natural disasters and conflicts: a systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse* 2021;22(1):176-85.
4. Barboza GE, Schiamburg LB, Pacht L. A spatiotemporal analysis of the impact of COVID-19 on child abuse and neglect in the city of Los Angeles, California. *Child Abuse & Neglect* 2020:104740.
5. Baron EJ, Goldstein EG, Wallace CT. Suffering in silence: How COVID-19 school closures inhibit the reporting of child maltreatment. *Journal of public economics* 2020;190:104258.
6. Bhopal SS, Bagaria J, Olabi B, et al. Children and young people remain at low risk of COVID-19 mortality. *The Lancet Child & Adolescent Health* 2021;5(5):e12-e13.
7. Kaiser SV, Kornblith AE, Richardson T, et al. Emergency visits and hospitalizations for child abuse during the COVID-19 pandemic. *Pediatrics* 2021;147(4).
8. Sidpra J, Abomeli D, Hameed B, et al. Rise in the incidence of abusive head trauma during the COVID-19 pandemic. *Archives of disease in childhood* 2021;106(3):e14-e14.
9. Katz I, Katz C, Andresen S, et al. Child maltreatment reports and child protection service responses during COVID-19: knowledge exchange among Australia, Brazil, Canada, Colombia, Germany, Israel, and South Africa. *Child Abuse & Neglect* 2021:105078.
10. Tveito SB. Barnevern i krisetid. Barneverntjenestens arbeid med vold og overgrep under koronapandemiens første fase. In: NOVA, ed. Oslo: NOVA, 2021.
11. Brown SM, Doom JR, Lechuga-Peña S, et al. Stress and parenting during the global COVID-19 pandemic. *Child abuse & neglect* 2020;110:104699.
12. Lawson M, Piel MH, Simon M. Child maltreatment during the COVID-19 pandemic: consequences of parental job loss on psychological and physical abuse towards children. *Child abuse & neglect* 2020:104709.
13. Wolf JP, Freisthler B, Chadwick C. Stress, alcohol use, and punitive parenting during the COVID-19 pandemic. *Child Abuse & Neglect* 2021:105090.
14. Hafstad GS, Augusti E-M. Barn, ungdom og koronakrisen. En landsomfattende undersøkelse av vold, overgrep og psykisk helse blant ungdom i Norge våren 2020: *Delrapport 1 av 3*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 2/2020).

15. Hafstad GS, Sætren SS, Wentzel-Larsen T, et al. Adolescents' symptoms of anxiety and depression before and during the Covid-19 outbreak – A prospective population-based study of teenagers in Norway. *The Lancet Regional Health - Europe* 2021;Accepted for publication.
16. Newlove-Delgado T, McManus S, Sadler K, et al. Child mental health in England before and during the COVID-19 lockdown. *The Lancet Psychiatry*
17. Bignardi G, Dalmaijer E, Anwyl-Irvine A, et al. Increase in childhood depression during the COVID-19 lockdown in the UK. 2020.
18. Thorisdottir IE, Asgeirsdottir BB, Kristjansson AL, et al. Depressive symptoms, mental well-being and substance abuse among adolescents before and during the COVID-19 pandemic in Iceland: a longitudinal analysis. 2021.
19. Ashworth E, Putwain DW, McLoughlin S, et al. Ordinary magic in extraordinary circumstances: Predictors of positive mental health outcomes for early adolescents during the COVID-19 pandemic. 2021
20. Smith KE, Pollak SD. Rethinking concepts and categories for understanding the neurodevelopmental effects of childhood adversity. *Perspectives on psychological science* 2021.